

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Ad eller af?

Man kan ikke høre forskel på *ad* og *af* fordi de normalt udtales ens. Men *af* bruges mest, og den mest almindelige fejl er at man skriver *af* i stedet for *ad*.

AF = væk fra noget, om en årsag eller en anledning

Af bruges om bevægelser væk fra noget:

- ! Tag gryden **af** komfuret (væk fra).
- ! Det stormede så tagstenene fløj **af** taget (væk fra).
- ! De var ved at blive kvalt **af** grin (årsag).
- ! Flasken var fuld **af** vand (årsag).

Huskeregul

Hvis du kan udskifte [a] med *fra*, skal der stå *af*.

AD = langs med, hen over eller gennem noget

Ad betyder 'via', 'til' eller 'hen imod'. *Ad* bruges derfor om bevægelser langs med, hen over, gennem eller i en retning. Eller i forbindelse med målet for en bevægelse eller et udsagn.

- ! De kælkede ned **ad** bakken (langs med).
- ! Hun stirrede ud **ad** vinduet (igennem).
- ! Han lænede sig op **ad** muren (til eller hen imod).
- ! Hun trak på skuldrene **ad** ham (målet for noget).

Huskeregul

Hvis du kan udskifte [a] med *langs med*, *hen over* eller *gennem*, skal der stå *ad*.

Faste udtryk med *ad*

- ! De kom op **ad** dagen.
- ! De fik kun et bolsje **ad** gangen.

Valgfrit *ad* eller *af*

- ! De grinede **af/ad** den sjove klovn.
- ! Hun smilede **af/ad** ham.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Adjektiver

Adjektiver (tillægsord) er ord der lægger sig til substantiver og pronominer (navneord og stedord) og beskriver personer, ting osv.:

! en **glad** mand, et **stort** smil, en **sjov** oplevelse, en **hård** barndom.

Adjektiver kort

Adjektivet bøjes efter det ord det lægger sig til, og kan stå både foran og efter dette ord:

! en **rød** trøje, et **rødt** bælte, trøjen er **rød**, bæltet er **rødt**.

Sådan bøjes adjektiverne

Adjektiver bøjes i køn, tal og bestemthed:

- ! en **rød** bil, et **rødt** hus (køn)
- ! et **rødt** hus, flere **røde** huse (tal)
- ! en **rød** bil, den **røde** bil (bestemthed)
- ! et **rødt** hus, det **røde** hus (bestemthed).

Adjektiver kan også gradbøjes

! **rød**, **rødere**, **rødest**.

Mange adjektiver kan gradbøjes med *mere* og *mest*

! **populær**, **mere populær**, **mest populær**.

En lille gruppe adjektiver skifter vokal når de bøjes

! **lang**, **længere**, **længst**.

Og nogle skifter til en anden ordform

! **gammel**, **ældre**, **ældst**.

Når adjektiver ender på en vokal

Adjektiver som *moderne* og *lilla* der ender på en vokal, har ingen endelse i singularis (ental), intetkøn:

! et **moderne** hus og et **lilla** tørklæde.

Dette gælder dog ikke ordene *fri* og *ny* (et **frit** marked, et **nyt** tørklæde) og adjektiver på -å (et **blåt** tørklæde).

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Adverbielt -t

Adverbialer (biled) er led eller dele af led der har den funktion at beskrive verber (udsagnsord), adjektiver (tillægsord), adverbier (biord) eller hele sætninger.

Adverbialer består som regel af adverbier (biord), substantiver (navneord), præpositionsforbindelser (forholdsordsforbindelser) eller adjektiver (tillægsord). Når adjektiver optræder som adverbialer, tilføjes der normalt et -t, men i nogle tilfælde er det valgfrit, og det kan give problemer.

- ! Adverbium: *Hun er temmelig sød; jeg vil naturligvis gerne med.*
- ! Substantiv: *Torsdag spiller vi fodbold.*
- ! Præpositionsforbindelse: *I morgen bliver det snevejr.*
- ! Adjektiv: *Han cyklede hurtigt over broen.*

Adjektiver brugt som adverbialer

Mange adjektiver kan bruges som adverbialer, og så tilføjes der som HOVEDREGEL et -t:

- ! *Bilen kører hurtigt (hurtigt = adverbial).*
- ! *Mødet gik hurtigt (hurtigt = adverbial).*
- ! *Lampen lyser rødt (rødt = adverbial).*
- ! *Folketingsmedlemmet tænker rødt (rødt = adverbial).*

Hvis adjektivet ikke kan bøjes, tilføjes der ingenting:

- ! *Han gik direkte hjem (direkte = adverbial).*

Adjektiver på -ig, -lig og -vis brugt som adverbialer

De adjektiver der volder flest problemer når de bruges som adverbialer, er dem der ender på -ig, -lig og -vis. De har enten valgfrit -t eller skal altid have -t.

Altid -t

Adjektiver skal altid have -t når de bruges som mådesadverbialer:

- ! *Hun grinede underligt (= på en underlig måde).*
- ! *Han smilede venligt (= på en venlig måde).*
- ! *Hun udtrykte sig personligt (= på en personlig måde).*
- ! *Hun betragtede ham alvorligt (= på en alvorlig måde).*
- ! *Han opførte sig forfærdeligt (= på en forfærdelig måde).*

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Valgfrit -t

Adjektiver der bruges som gradsadverbialer, tidsadverbialer, stedsadverbialer eller holdningsadverbialer, har valgfrit -t:

- ! *Han var ualmindelig(t) høj (= meget høj) → gradsadverbial.*
- ! *Jeg står tidlig(t) op → tidsadverbial.*
- ! *Huset er malet udvendig(t) → stedsadverbial.*
- ! *Du kan rolig(t) gå ud efter mørkets frembrud → holdningsadverbial.*

Der er andre tilfælde hvor t'et kan være valgfrit, fx har adjektiver der ender på -vis, valgfrit -t når de bruges som adverbialer:

- ! *De var delvis(t) enige om løsningen.*

Du kan læse mere om reglerne for hvornår man skal skrive -t, [under Adverbielt -t · uddybning](#) samt i [§ 38](#) og [§ 39 i Retskrivningsordbogen](#). Se også sproghjælp om [Adverbier](#) og om [Adjektiver](#).

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Adverbier

Adverbier (biord) er en ret broget ordklasse fordi den består af en række småord med en række forskellige funktioner. Populært sagt er adverbierne de ord der ikke hører til i nogen af de andre ordklasser. Adverbiernes funktion er at beskrive verber (udsagnsord), adjektiver (tillægsord), andre adverbier eller hele sætninger.

Kort om adverbier

Adverbierne lægger sig til verber, adjektiver, andre adverbier eller (dele af) sætninger og udtrykker:

Tid	! bagefter, nu
Sted	! der, her
Måde	! tilfældigvis
Retning	! derfra, herhen
Grad	! særdeles, temmelig
Sikkerhed	! sandsynligvis, nok
Nægtelser	! ordet ikke
Holdning	! desværre, heldigvis

Bøjning af adverbier

Adverbier bøjes normalt ikke:

- ! Hun er **temmelig** sød.
- ! Jeg vil **naturligvis** gerne med.
- ! Om **cirka** en måned har jeg fødselsdag.

Enkelte adverbier kan dog bøjes i grad (fx *længe*, *ofte*, *tit*, *gerne*):

- ! Vi var **længe** i vandet, men vi lå endnu **længere** på stranden.
- ! Vi vil **gerne** på café, men vi vil **hellere** i biografen.

Se også sproghjælp om adverbielt -t.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Bindestreger

Bindestregens hovedformål er at binde to eller flere ord sammen. Men man bruger også bindestreg ved deling af ord ved linjeskift.

Når et fælles led er udeladt

- ! *søn- og helligdage* (søndage og helligdage)
- ! *haveborde og -stole* (haveborde og havestole).

Sammensætninger med sidestillede led

Når begge eller alle led er sidestillet betydningsmæssigt:

- ! *Lolland-Falster, had-kærligheds-forhold, skole-hjem-samarbejde, hjerte-kar-sygdomme.*

Gruppesammensætninger

Når en gruppe ord, fx *væg til væg*, sættes sammen med endnu et ord, fx *tæppe* til *væg til væg-tæppe*, sættes der bindestreg mellem de to led i sammensætningen:

- ! *røv til bæk-pædagogik, ovn-pommes frites, Mick Øgendahl-show, Anders And-blad.*

Man kan dog også sætte bindestreg mellem alle ordene i en gruppesammensætning, især hvis den er lang eller optræder sjældent:

- ! *væg-til-væg-tæppe, røv-til-bæk-pædagogik, ovn-pommes-frites, bagt-i-dag-bolle, vi-cykler-på-arbejde-kampagne.*

Hvis sammensætningens første del er et flerleddet navn, kan man dog kun sætte bindestreg mellem de to overordnede led:

- ! *Mick Øgendahl-show, Anders And-blad, Øster Jølby-udflugt.*

Forkortelser

Når en forkortelse, fx *DSB*, sættes sammen med endnu et ord, fx *ansat* til *DSB-ansat*:

- ! *tv-program, pc-spil, sms-besked, VM-kamp, FCK-fan, it-nørd, mms-service, htx-elev, e-bog, kabel-tv, dna-analyse, OL-medalje, e-bogslæser, D-vitaminmangel.*

Huskeregler

- ! *Uland, iland* og *ubåd* skrives uden bindestreg.
- ! Forkortelser der kan udtales som ord (fx *aids* og *Nato*), må gerne skrives uden bindestreg: *aidspatient* (eller *aids-patient*), *Natoøvelse* (eller *Nato-øvelse* eller *NATO-øvelse*).

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Tal og symboler

Når et tal eller et symbol, fx \$, sættes sammen med endnu et ord, fx *kurs* til \$-kurs:

- ! 1900-tallet, 12-skalaen, 15-årig, %-regning, 3.-plads, @-generation, 24-årsreglen, &-tegn, 20-årsfødselsdag.

Bogstaver udtalt som bogstavets navn

Når et ord indeholder et bogstav der udtales som bogstavets navn:

- ! bolle-å, enkelt-v, A-menneske, B-kendis, D-vitamin, T-shirt, V-udskæring, D-dur, a-mol.

Bindestreg i betydningen 'fra ... til'

- ! en returbillet København-Århus, åbent mandag-fredag, 400-500 deltagere, 1971-79.

I visse fremmedord

- ! walkie-talkie, cha-cha-cha, , deja-vu, boogie-woogie, jiu-jitsu, jiu-jitsu-klub, drive-in, login (eller drivein, login).

Sammensætninger med usædvanlige ord- og bogstavsammenstød

- ! gløgg-glas, stress-symptom, shampoo-overforbrug, termoluminescens-dosimeter, lokal-lister, arkivar-vikar, bratsch-streng, Almindingen-vandring, grill-lugt, lønningsbogholderi-oplysninger.

Man skal ikke bruge bindestreger i sådanne sammensætninger, men de kan være en hjælp for læseren.

Bemærk

- ! Man skal ikke sætte bindestreg bare fordi det ene (eller begge) led er fra engelsk (*webredaktør, businesstype, teambuildingkursus, realityshow*).
- ! Man skal ikke sætte bindestreg i sammensætninger bare fordi det ene led er et navn (*Odenseborgmester, Tøndersagen, Epinionmåling, Volvomodel*).

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

De små tegn

Tegnsætningen hjælper os til at udtrykke pauser, tryk, rytme, sætningsmelodi, tempo mv. - det vil sige de signaler vi alle sammen kender fra talesproget.

Tegnsætningens vigtigste funktion er at vise hvilke informationer der hører sammen, og hvilke der skal adskilles. Man skelner mellem store og små tegn.

De 4 store tegn er punktum, spørgsmålstegn, udråbstegn og kolon. Efter de store tegn begynder man så godt som altid med et stort begyndelsesbogstav (dog ikke altid ved kolon).

De 6 små tegn er komma, semikolon, tankestreg, bindestreg, parentes og anførselstegn.

De 6 små tegn

- er komma, semikolon, tankestreg, bindestreg, parentes og anførselstegn.

Komma

- bruges til at vise hvad der skal adskilles, og hvad der hører sammen, indenfor et punktum.

! Der er mulighed for at gå til fodbold, billard og dart.

Semikolon

- er en mellemting mellem punktum og komma og sættes typisk mellem to helsætninger der hører tæt sammen.

! I morgen skal vi med bus til museet; det er vigtigt at I er her præcis kl. 8.00.

Tankestreg

- sættes omkring et indskud eller foran en tilføjelse, fx for at markere et emneskift eller at der kommer noget uventet eller overraskende.

! For mange lyder det grimt at bande - alligevel er bandeord helt uundværlige for de fleste af os.

Bindestreg

- bruges til mange forskellige ting på dansk, bl.a. til at binde to eller flere ord sammen, til at vise at et ord bliver delt ved linjeskift, og til at sætte ord og tal sammen.

! Banan- og hindbærsmoothie.

Parentes

- bruges omkring ord, sætninger eller tal for at skille dem ud fra sammenhængen, fx fordi indholdet er mindre vigtigt eller udgør en selvstændig del.

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

! Jeg talte med læreren i ti minutter efter timen (han vidste ikke at jeg havde meldt mig ud).

Anførselstegn

- sættes omkring et el. flere ord når der er tale om et citat, en titel eller en replik, når noget skal tages med forbehold, eller når noget er nyt og usædvanligt.

! "Da jeg var lille, kom jeg i Tivoli én gang om året", sagde min mor.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

De store tegn

Tegnsætningens vigtigste funktion er at vise hvilke informationer der hører sammen, og hvilke der skal adskilles. Man skelner mellem store og små tegn.

Tegnsætningen erstatter pauser, tryk, rytme, sætningsmelodi, tempo mv. - det vil sige de signaler vi alle sammen kender fra talesproget.

De 6 små tegn er komma, semikolon, tankestreg, bindestreg, parentes og anførselstegn.

De 4 store tegn er punktum, spørgsmålstegn, udråbstegn og kolon.

De 4 store tegn

Punktum

- deler teksten op så den er til at forstå, og er derfor vores allervigtigste tegn. Uden punktum ville en lang tekst være ulæselig og nærmest umulig at forstå.

! Der var 5 flotte spillere på banen. 2 af dem var over 2 meter og kunne let nå kurven.

Spørgsmålstegn

- viser at noget er et spørgsmål, og svarer til at man kan have et særligt tonefald ved spørgsmål når man taler.

! Spurgte du om de havde noget slik?

Udråbstegn

- viser at sætningen er ment som et udråb, en ordre, en opfordring, et ønske, en undren, en overraskelse. Udråbstegn er et følelsesladet tegn og viser hvad tekstens forfatter mener.

! Lad nu være!

Kolon

- bruger man foran replikker, citater og forklaringer. Og i stedet for "nemlig".

! Han sagde: "Ved du hvad klokken er?"

! Jeg ved hvor de er: hjemme i skuffen.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Endelserne -ende og -ene

Det stumme *d* i endelsen *-ende* gør at den ofte blandes sammen med endelsen *-ene*, der udtales på (næsten) samme måde. Ord som *løbende*, *bindende*, *lydende* blandes derfor tit sammen med *løbene*, *bindene*, *lydene*.

Ordklassen bestemmer

Verber (udsagnsord) får endelsen *-ende*, og substantiver (navneord) får endelsen *-ene*:

- ! En stor hund kom **løbende** gennem parken (at løbe = verbum = *løbende*)
- ! Racerkøreren har vundet alle **løbene** (et løb = substantiv = *løbene*).

Hvis man kan sætte ordet i singularis (ental) - dvs. fjerne endelsen og sætte 'en' eller 'et' foran - er det som regel *-ene* der er den rigtige endelse. Hvis man ikke kan, er det endelsen *-ende* man skal bruge:

- ! Racerkøreren har vundet alle **løbene** (et løb? Ja)
- ! En stor hund kom **løbende** gennem parken (et løb? Nej)
- ! **Bindene** om sårene skal udskiftes jævnligt (et bind? Ja)
- ! Aftalen er **bindende** (et bind? Nej).

Bemærk

Adjektiver (tillægsord) som *bedrevidende*, *imødekommende*, *pågældende*, *sideløbende* og *tilbageholdende* er selvstændige ord og kan **ikke** skifte mellem de to betydninger, så de kan derfor aldrig have endelsen *-ene*.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Ét eller flere ord

Mange har svært ved at finde ud af hvornår man skal skrive noget i ét eller i flere ord. Hedder det *computer ekspert* eller *computerekspert*? *Produkt udvikle* eller *produktudvikle*? Og er manden ekspert *inden for* datalogi eller *indenfor* datalogi? Her får du en kort gennemgang af regler og råd.

Sammensatte ord skal skrives i ét ord

- ! *computerekspert* og ikke *computer ekspert*
- ! *produktudvikle* og ikke *produkt udvikle*.

Som regel kan man høre om et ord skal skrives i ét eller flere ord. Når der er mere tryk på det første led end på det andet led, skal det skrives i ét ord.

Nogle gange giver det ganske enkelt en betydningsforskel om man skriver i ét eller flere ord, fx:

! <i>en tysklærer</i>	! <i>en tysk lærer</i>
! <i>en stormagt</i>	! <i>en stor magt</i>
! <i>en rødspætte</i>	! <i>en rød spætte</i> .

Ordene til venstre har stærkest tryk på det første ord, mens ordene til højre har lige stærkt tryk på første og andet ord.

Lange sammensætninger skrives også i ét ord

- ! *mobiltelefonforhandler, sommerferielønsinformation, spørgeskemaudfyldningsvejledning*.

Sammensætninger med engelske ord eller med navne skrives også i ét ord

- ! *webredaktør, businesstype, teambuildingkursus, realityshow, Odenseborgmester*.

To udtaler - to skrivemåder

I nogle få tilfælde kan en ordforbindelse udtales med forskelligt tryk uden at betydningen ændres. I de tilfælde er det tilladt at skrive i både ét og i flere ord:

! <i>en kæmpesucces</i>	eller	<i>en kæmpe succes</i>
! <i>en lettilgængelig tekst</i>	eller	<i>en let tilgængelig tekst</i>
! <i>et femkronersfrimærke</i>	eller	<i>et femkroners frimærke</i>
! <i>et tyndtbefolket område</i>	eller	<i>et tyndt befolknet område</i> .

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Aller, smadder, super, mega, herre osv.

Sammensætninger med forstærkende førsteled skrives i ét ord selvom de udtales med lige stærkt tryk på begge led:

! *allerbedst, smadderægerligt, superlækkert, kæmpestor, megadejlig, kanonsød, herresjov.*

Indenfor eller inden for - overfor eller over for?

Nogle ordforbindelser kan valgfrit skrives i ét eller to ord hvis de bruges som præposition (forholdsord) og derfor har en styrelse - det vil populært sagt sige at der kommer noget bagefter - men de skrives i ét ord hvis de bliver brugt som adverbier (biord):

- ! *Hun kan alt indenfor (eller inden for) sociale medier. Men: De sad længe indenfor.*
- ! *Han står udenfor (eller uden for) døren. Men: Det var koldt udenfor.*
- ! *Vi bor lige overfor (eller over for) stationen. Men: Der er fest i huset overfor.*
- ! *Nedenunder (eller neden under) os bor der en familie. Men: Jeg elsker dem nedenunder.*

Styrelsen kan også stå tidligere i sætningen - og så kan man stadig valgfrit skrive i ét eller to ord:

! *Mælk er hun ikke allergisk overfor (eller over for).*

Det vil altså aldrig være en fejl at skrive disse ord i ét ord.

Talord under 100

- skrives i ét ord:

halvtreds, treoghalvtreds, treoghalvtredsindstyvende, nitisyv, halvanden, femogtyve.

Talord over 100

- skrives i flere ord:

! *to hundred(e), fire hundred(e) (og) niogtyve.*

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Find ledsætning

En ledsætning (bisætning) kan ikke stå alene fordi den er led i en anden sætning. Ledsætningen kan være et sætningsled eller en del af et sætningsled, men ikke en selvstændig ytring. Ledsætninger indeholder et verballed (udsagnsled) og et subjekt (grundled). Det kan nogle gange være svært at finde ledsætningerne.

Fire hjælperegler til at finde ledsætninger

1. Ledsætninger kan ofte genkendes på det ord de indledes med

- ! Han fortalte **at** han skulle ud at rejse (at han skulle ud at rejse er ledsætning).
- ! Hun nåede at komme **inden** timen gik i gang (inden timen gik i gang er ledsætning).
- ! Ved du **hvor** kantinen ligger? (hvor kantinen ligger er ledsætning).
- ! Helle elsker film **som** ender lykkeligt (som ender lykkeligt er ledsætning).

Sommetider udelades konjunktionen (bindeordet).

- ! Han sagde han skulle ud at rejse. (Ordet at er udeladt).

2. Ikke-prøven

Hvis man kan placere ordet *ikke* mellem subjekt (grundled) og verballed (udsagnsled) (mellem kryds og bolle), så er sætningen en ledsætning.

Sammenlign:

- ! Han skulle **ikke** ud at rejse (helsætning).

– med:

- ! (Han fortalte) **at** han **ikke** skulle ud at rejse (ledsætning).

Læg mærke til hvordan **ikke** i helsætningen står efter subjektet *han* og verballedet *skulle*, mens det i ledsætningen placeres imellem.

3. Bytte om-prøven

Hvis man er i tvivl om hvor mange ord der hører med til ledsætningen, kan man prøve at bytte om på ledsætningen og helsætningens rækkefølge.

- ! Vi skal hoppe på trampolin hvis vejret holder.

– kan byttes om og blive til

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

❗ Hvis vejret holder, skal vi hoppe på trampolin.

Når man bytter om på leddene, kan man se at *hvis* hører sammen med *vejret holder* og ikke flere af sætningens ord. *Hvis vejret holder* er ledsætningen, og resten er ledsætningsstammen.

4. Udskiftningsprøven

Udskiftningsprøven går ud på at udskifte en ordgruppe med et enkeltord for at se hvor stor en del af sætningen der hører sammen. Det der lader sig udskifte på en gang, udgør en ledsætning (eller et sætningsled).

❗ Han lovede at han ville lede efter sine skøjter i kælderens.

❗ Han lovede **noget** (noget erstatter objektet (genstandsleddet), som her er en ledsætning).

❗ At hun kommer for sent, er også irriterende

❗ **Det** er også irriterende (det erstatter subjektet (grundleddet), som her er en ledsætning).

❗ Hun gør det fordi hun elsker sin hamster

❗ Hun gør det **hvorfor/derfor** (hvorfor/derfor erstatter adverbialet (billeddet), som her er en ledsætning).

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Får eller for

En del mennesker har problemer med at kende forskel på *for* og *får* og finde ud af hvornår de skal bruge hvad. Her kan du se reglerne.

Får

Får er et verbum (udsagnsord) og er præsens (nutid) af *at få*. Og som regel er der tryk på ordet:

! Du **får** en gave hvis du inviterer mig til din fødselsdag.

Hjælperregel:

Hvis du kan sætte *må få* ind i stedet, er det *får* der er det rigtige ord.

! Du **må få** en gave hvis du inviterer mig til din fødselsdag.

For

For kan både være en præposition (forholdsord), et adverbium (biord) og en konjunktion (bindeord). Og som regel er der ikke tryk på ordet:

! Det hele går lidt langsomt **for** tiden (præposition).

! Det er bare **for** meget (adverbium).

! Jeg bliver god til håndbold, **for** jeg træner meget (konjunktion).

Eksempler med både *får* og *for*

! Hun **får** mange breve til sin konfirmation, **for** hun har mange venner.

! Jeg **får** en vaccination af min læge **for** at jeg ikke skal blive syg.

! Nogle **får for** meget, og andre **får for** lidt.

! Jeg glæder mig til jul, **for** det er så hyggeligt, og jeg **får** som regel mange gaver.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Genitiv

Genitiv (ejefald) er en endelse på substantiver og pronominer (navneord og stedord) og bruges typisk til at vise at nogen ejer noget, eller at noget tilhører nogen. På dansk findes der tre genitivendelser:

- ! s (fx *naboens æbletræ*)
- ! ' (fx *Jonas' cykel*)
- ! 's (fx *DSB's kiosker*).

Tilføj s

Forkortelser der ender med et punktum

- ! afs.s navn og adresse.

Ved ordenstal (1., 2., 3. osv.)

- ! *Christian 4.s bygningsværker, Margrethe 2.s børnebørn.*

Grupper eller par (gruppegenitiv)

Når man taler om grupper eller par, kan man nøjes med at tilføje s på det sidste led:

- ! *Line og Oles overraskelse til Bodil* (Line og Ole laver sammen en overraskelse til Bodil).
- ! *Pernille og Mortens bryllup* (Pernille og Mortens fælles bryllup).
- ! *Sune og Sofies kaniner* (deres fælles kaniner).

Hvis *overraskelse*, *bryllup* eller *kaniner* ikke er fælles, skal man til gengæld tilføje s til begge led:

- ! *Lines og Oles overraskelser til Bodil* (Line og Ole laver hver en overraskelse til Bodil).
- ! *Pernilles og Mortens bryllupper* (Pernille og Morten bliver gift, men ikke med hinanden).
- ! *Sunes og Sofies kaniner* (Sunes kanin(er) og Sofies kanin(er)).

Tilføj ' (apostrof)

Ord der ender på s, x eller z

- ! *En krebs' farve er rød*
- ! *Den bog er Max'*
- ! *Inez' søn hedder Pelle.*

Forkortelser der ender på s, z eller x

- ! *Denne sms' indhold, SAS' flyvemaskiner.*

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Tilføj 's (apostrof + s)

Forkortelser der ikke ender med et punktum

! FN's generalsekretær, it's mange fordele.

Bemærk: Bogstavforkortelser der kan udtales som et ord og ikke ender på punktum: Tilføj 's eller s

! NATO's, Nato's, NATOs, Natos

! UNESCO's, Unesco's, UNESCOs, Unescos.

Taltegn og symboler

Tilføj apostrof + s

! Kanal 4's programmer

! Side 10's indhold.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Grammatiske ord

Det er praktisk at kende både de internationale og danske grammatiske ord. De er gode at kende når du skal lære engelsk, tysk, fransk eller andre fremmedsprog.

Undervisningsministeriet og Dansk Sprognævn er enige om at anbefale især de internationale, dvs. de ord som står til venstre i listen.

Ordklasser

Substantiv (navneord)	! bil, bog
Proprium (egennavn)	! Anna, Anders
Adjektiv (tillægsord)	! grøn, stor
Pronomen (stedord)	! den, det, hun, han
Verbum (udsagnsord)	! spise, løbe
Adverbium (biord)	! aldrig, ikke
Præposition (forholdsord)	! over, på
Konjunktion (bindeord)	! og, eller, fordi
Artikel (kendeord)	! en, et
Talord (numeralet)	! en, to, tre, første, anden

Sætningsled

Verballed (udsagnsled)	! drengen spiser , dommeren har givet 4 point
Subjekt (grundled)	! drengen spiser, den lyshårede pige er højest
Direkte objekt (genstandsled)	! drengen spiser ballen , jeg hader stankelben med vinger
Indirekte objekt (hensynsled)	! hun gav sin kæreste nogle gode hovedtelefoner
Prædikat (omsagnsled)	! hun hedder Anna , cykelstien er smal
Adverbial (biled)	! i morgen har jeg fødselsdag, vandet er altid koldt i starten

Tempus (tid)

Præsens (nutid)	! jeg ser vasen, han cykler , du giver kort, jeg kører bil
Præteritum (datid)	! jeg så vasen, han cyklede , du gav kort i sidste omgang
Perfektum (førnutid)	! jeg har set vasen, han har cyklet , du har givet kort 3 gange
Pluskvamperfektum (førdatid)	! jeg havde set vasen, han havde cyklet , du havde givet kort
Futurum (fremtid)	! jeg vil se vasen, han vil cykle , du giver kort i næste runde

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Hans eller sin

Hans/hendes eller sin? Den typiske fejl er at bruge *hans* eller *hendes* i stedet for *sin*. Vær opmærksom på at der er forskelle i sproget afhængigt af hvor i Danmark man bor. Så vær tolerant over for forskellene. Reglerne her er altså de regler der er indenfor traditionelt standard-dansk, dvs. regler for hvad man skal bruge hvis man ikke vil vække opmærksomhed eller støde nogen.

Hans, hendes eller sin

Brug *sin* når den der ejer noget, er subjekt (grundled) i sætningen:

- ! Drengen tog altid *sin* kasket omvendt på (hvis du skriver **hans**, er det en andens kasket).
- ! Søren gav *sin* hund et kødben (hvis du skriver **hans**, er det en andens hund).
- ! Hun hørte *sin* far spille guitar (hvis du skriver **hendes**, er det en andens far).

Man bruger også *sin* når man henviser til **subjektet i en skjult sætning** (indlejret sætning), fx:

- ! Camilla ser Louise sidde på *sin* hest. (Dvs. 'Camilla ser Louise, og Louise sidder på sin hest' - hvor den skjulte sætning kan omskrives til *Louise sidder på sin hest*).

Den slags sætninger kan betyde flere ting. Sætningen kan nemlig også betyde at 'Louise sidder på Camillas hest'. Hvis man skrev *Camilla ser Louise sidde på hendes hest*, ville det i standarddansk betyde at Louise sidder på en helt anden piges hest.

Sammenligninger med end og som

Brug normalt *sin* i sammenligninger med *end* og *som*, men *hans* eller *hendes* er også en mulighed:

! Louise er bedre til matematik end <i>sin</i> lærer.	! Louise er bedre til matematik end hendes lærer (efterfulgt af et underforstået <i>er</i>).
! Peter er ikke helt så høj som <i>sin</i> søster.	! Peter er ikke helt så høj som hans søster (efterfulgt af et underforstået <i>er</i>).

Sin eller dens/dets

Brug *sin* når grundledet ikke er en person; *dens* eller *dets* kan dog også bruges, fx:

- ! Computeren var god på grund af *sin*/dens store skærm.

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Sin eller ens

Brug *sin* når grundledet er *man*:

- ! Man skal huske at slukke *sin* mobiltelefon i biografen.
- og brug *ens* hvis det lægger sig til et substantiv (navneord) og *man* ikke er subjekt:

- ! Det er vigtigt at slukke *ens* mobiltelefon i biografen.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Kreativ tegnsætning

Kreativ tegnsætning bruges bl.a. til at udtrykke følelser, stemninger, holdninger, humor, ironi osv. og svarer ofte til det kropssprog vi bruger i en mundtlig samtale. Kreativ tegnsætning omfatter fx smileyer og alternativ brug af spørgsmålstegn og udråbstegn og sætter et andet præg på en tekst end den 'almindelige' tegnsætning.

Store bogstaver

Du kan bruge store bogstaver til at fremhæve ord, orddele eller længere passager:

- ! *Det var en FANTASTISK tur.*
- ! *Husk at halvdelen af selskabet er KØDspisere.*

Pas på: Store bogstaver opfattes af mange som om man råber.

Smileyer

Du kan bl.a. bruge smileyer til at udtrykke hvad du synes om noget og til at nuancere dine udsagn:

- ! *Han gik igen :) (Dvs. jeg er glad for at han gik igen).*
- ! *Jeg synes du er åndssvag ;-) (Dvs. jeg mener det ikke så slemt som det måske kan lyde).*

Der er utrolig mange varianter af smileyer - her har vi bare brugt to af de mest almindelige.

Bemærk: Smileyer fungerer bedst i uformelle tekster.

Spørgsmålstegn og udråbstegn

I den kreative tegnsætning kan to eller flere udråbstegn i træk fx bruges til at udtrykke at du er overrasket eller undrer dig, og det kan også bruges til at gøre et spørgsmål ekstra insisterende eller til at udtrykke skuffelse:

- ! *Han sagde nej!!!*
- ! *Så du kommer ikke selvom du havde lovet det???*

Tøveprikker

Du kan bruge tøveprikker (dvs. to, tre eller flere punktummer i træk) for at antyde at noget er uafsluttet, eller at du fx tøver med noget. Hvis det der mangler, består af hele ord, bruger man mellemrum foran tøveprikkerne:

- ! *Jeg ved ikke helt hvad jeg skal gøre ... (Dvs. jeg har ikke truffet en beslutning).*
- ! *Jeg kører gennem byen nu ... (og jeg ved ikke helt hvor jeg skal køre hen, måske vil du have mig på besøg?).*

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Hvis det der mangler, kun er en del af et ord, bruger man ikke mellemrum:

! *Hvad f... tænker du på?*

Punktum

Normalt skal du sætte punktum når en sætning slutter, men du kan også bruge punktum til at fremhæve en uselvstændig sætning eller en del af en sætning:

! *Han kom. Tre kvarter for sent.*

! *Han dømte straffe til hjemmeholdet. Som havde givet ham en Ferrari til jul.*

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Nogen eller nogle?

Nogen og nogle betyder noget lidt forskelligt, men udtales som regel ens, så det er svært at lytte sig til forskellen.

Nogen

Nogen betyder 'nogen som helst', 'nogen overhovedet':

- ! Der var ikke **nogen** på stationen
- ! Kommer der **nogen** til festen?

- og bruges især i bestemte sætningstyper.

Nægtende sætninger

Skriv **nogen** i sætninger med ikke eller andre benægtelser:

- ! De fandt ikke **nogen** nedfaldne æbler i baghaven.

Spørgsmål

Skriv **nogen** i spørgsmål:

- ! Har du **nogen** æbler til mig?

Betingende sætninger

Skriv **nogen** i betingende sætninger ("hvis-sætninger"):

- ! Hvis der er **nogen** æbler i baghaven, skal vi nok finde dem.

Nogle

Nogle betyder 'et par', 'visse', 'en del', 'enkelte':

- ! De så **nogle** dårlige film
- ! Han gav hende **nogle** lakridser.

To huskeregler

Huskeregel: **Nogen** svarer ofte til det engelske **any**

Huskeregel: **Nogle** svarer ofte til **some**

! Er der nogen småkager tilbage i kassen?	! Are there any cookies left in the box?
! Hun købte nogle småkager med hjem.	! She bought some cookies to take home

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -e
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

**Dansk
Sprognævn**

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Ordklasser

Ordene i sproget kan inddeles i ordklasser. Ordene i de enkelte ordklasser har visse egenskaber til fælles, nemlig deres overordnede betydning (fx om de betegner genstande eller egenskaber), deres grammatiske funktion (hvilke sætningsled de kan være) og deres bøjning (om de kan bøjes eller ej, og hvordan de bøjes).

De 11 ordklasser

I *Retskrivningsordbogen* er ordene inddelt i 11 forskellige ordklasser:

substantiver (navneord)	! <i>bil, hytteost, rose</i>
adjektiver (tillægsord)	! <i>appetitvækkende, fri, kortfattet, selvstændig</i>
artikler (kendeord)	! <i>den (det), en (et), de, -(e)n, -(e)t, -(e)ne</i>
pronomener (stedord)	! <i>begge, de, hvad, jeg</i>
talord	! <i>en, niende, syttende, toogtyve</i>
verber (udsagnsord)	! <i>aflevere, lyve, sammensætte, se</i>
adverbier (biord)	! <i>dengang, ikke, pladask, under</i>
konjunktioner (bindeord)	! <i>at, dengang, medmindre, og</i>
præpositioner (forholdsord)	! <i>af, ifølge, mellem, under</i>
udråbsord	! <i>av, bravo, nej, pyha</i>
lydord	! <i>dingeling, kykliky, miav, tik tak.</i>

Åbne og lukkede ordklasser

Nogle ordklasser er "åbne", forstået på den måde at de hele tiden får nye medlemmer. Det gælder især for substantiverne, som udgør næsten 70 % af opslagsordene i *Retskrivningsordbogen*. Verberne og adjektiverne er også åbne ordklasser.

Andre ordklasser kaldes "lukkede" fordi de aldrig eller meget sjældent får nye medlemmer. Det gælder fx for konjunktionerne og artiklerne. Artiklerne har kun de medlemmer som er nævnt i listen ovenfor. Læg mærke til at nogle af artiklerne ikke er egentlige ord, nemlig de bestemte artikler *-(e)n*, *-(e)t* og *-(e)ne*, som er endelser.

Ord kan optræde i mere end én ordklasse

"Samme ord" kan optræde i mere end én ordklasse. Det gælder fx *under*, som kan være:

- ! et substantiv (fx *en under*, dvs. en underkrydder, eller *et under*, dvs. et mirakel)
- ! et adverbium (fx *Der stikker noget under*)
- ! en præposition (fx *Temperaturen er under frysepunktet*).

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Vær også opmærksom på at ord kan optræde med en anden funktion end den som fremgår af ordklassebetegnelsen. Fx kan adjektiver normalt også bruges som adverbier:

! *Eleverne arbejder **selvstændigt**.* Ordet *selvstændig* betragtes som et adjektiv uanset om det bruges som adverbium eller adjektiv. Her er det brugt som adverbium og ender derfor på *-t*. Men selvom et adjektiv bruges som adverbium, skifter det ikke ordklasse.

På samme måde er ordet *gammel* et adjektiv uanset om det bruges som et substantiv, eller om det bruges som et adjektiv:

- ! *Jeg skal hjem at besøge de **gamle*** (bruges som substantiv)
- ! *Jeg skal besøge mine **gamle** forældre* (bruges som adjektiv).

Det er med andre ord vigtigt at skelne mellem et ords ordklasse og dets grammatiske funktion.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Pendulord

Pendulord er ord der har to betydninger som er modsatrettede. Hvis man er blevet *forfordelt*, har man så fået for meget eller for lidt? Er det godt eller skidt hvis man gør nogen en *bjørnetjeneste*? Hvis noget er *patetisk*, er det så højtideligt eller ynkeligt? Og hvor meget er *godt 100 kr.*?

Svarene afhænger helt af hvem man spørger, og hvis man spørger mange nok, vil man opdage at der eksisterer to betydninger som er meget forskellige: en traditionel og en nyere. Fænomenet med at et ord på den måde ændrer betydning, har altid eksisteret.

Visse betydningsændringer går hurtigt; andre tager tid. De færreste ændringer sker dog lige fra den ene dag til den anden, og i en overgangsperiode må der altså nødvendigvis eksistere flere forskellige betydninger af det samme ord, afhængigt af hvor gammel den talende er.

Tidens mest larmende pendulord

Nedenfor følger et udvalg af de forholdsvis få, men ganske larmende pendulord som fylder i diskussionerne mellem sprogbrugerne, og af og til kan være meningsforstyrrende.

Bjørnetjeneste

- har hidtil betydet 'en velment hjælp der imidlertid gør mere skade end gavn', men nu betyder det også 'en stor hjælp eller tjeneste'. (De færreste kender efterhånden la Fontaines fabel om den velmenende, men uheldige bjørn der ville jage en flue væk fra sin herres ansigt ved at smække fluen med en stor, tung sten og dermed påførte den stakkels mand et fatalt kraniebrud).

Laps (og adjektivet lapset)

- har hidtil betydet 'en pyntet mand', men nu bruges det som 'en mand der er sjusket klædt', eller 'en mand i lappet tøj'.

Godt (og vel)

- betød førhen 'lidt over/mere', men nu bruger mange det som 'lidt under/mindre'.

Patetisk

- har tidligere kun betydet 'højtidelig', men har nu også den nye betydning 'ynkelig'.

Ulvetime

- blev tidligere brugt om 'timen mellem nat og daggry', men i dag bruges *ulvetime* også om 'eftermiddagen før aftenmad'.

Forfordele

- har tidligere kun betydet 'snyde', men har nu også den nye betydning 'favorisere'.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Punktum

Punktum deler teksten op så den er til at forstå, og er derfor vores allervigtigste tegn.

Punktum kort

Punktum placeres lige efter et bogstav og uden mellemrum før punktummet, men som regel med et mellemrum efter.

Man skal sætte punktum

Efter ordenstal
Efter visse forkortelser

- ! Det 30. årsmøde var en stor succes.
- ! osv., bl.a., mio., kl.

Man kan sætte punktum

Mellem sætninger
I klokkeslæt
I datoer
I store tal
Ved udeladelser eller tøven:

- ! Har du set den fugl. Den har en helt utrolig farve.
- ! Kl. 9.45.
- ! Den 7.7.1912 blev min farmor født.
- ! 100.000 kr. mere om året.
- ! Det kan du ikke mene ... Ikke lyserød og orange?

Man skal ikke sætte punktum

Hvis en sætning ender på en forkortelse med punktum, sættes kun ét punktum:

- ! Jeg har skrevet hele oplægget, og du har bare snakket osv.

Hvis en helsætning er et citat i anførselstegn inde i en anden sætning:

- ! Udtrykket "han er godt nok kommet på arbejde" er meget passende i dag.

Efter romertal:

- ! Christian IV er nok den konge der har bygget mest i København.

Efter overskrifter:

- ! Politikerne raser over konjunkturerne

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Efter adresselinjer under hinanden:

! Dansk Sprognævn
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Efter indledningshilsner:

! Kære morfar

Efter sluthilsner:

! Venlig hilsen
Pernille Olesen

Efter sluttegn som spørgsmålstegn, udråbstegn, kolon og tankestreg:

! Vil du have kaffe?
! Hold da op et regnvejr!
! Han spurgte om vej til Tivoli: Han er nok ikke her fra byen.
! Thomas kom ikke - han var forkølet - og derfor blev mødet aflyst.

Punktum ved parentes og anførselstegn

Der sættes altid punktum uden for parentes:

! Der var mange der var interesserede. (Det vender jeg tilbage til).

Det er valgfrit om man i replikker sætter punktummet inden for eller uden for anførselstegn:

! Hun sagde: "Jeg får lommepenge hver fredag".

Eller:

! Hun sagde: "Jeg får lommepenge hver fredag."

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

R-problemer

R-fejl er et af de største staveproblemer.

Hvornår skal *ændre*, *køre* og *lære* skrives *ændrer*, *kører* og *lærer*? Det er et af de områder flest danskere laver fejl i. R-problemer opstår når ord ender på *-re* eller *-rer* fordi de to endelser ofte udtales ens.

Reglerne kort

Det hedder:

- ! Jeg *ændrer* ... *kører* ... *lærer* (præsens (nutid)).
- ! Jeg vil *ændre* ... *køre* ... *lære* (infinitiv (navneform)).

Huskeregul: Ordet skal ende på *-r* hvis man kan indsætte *cykler* i stedet for det verbum (udsagnsord) man er i tvivl om:

- ! Hvordan *ændrer* ("cykler") jeg brugernavnet?
- ! Nu *kører* ("cykler") det bare!

Og ordet skal ende på *-e* hvis man kan indsætte *cykle* i stedet for det verbum man er i tvivl om:

- ! Du kan ikke *lære* ("cykle") teksten udenad
- ! Det er godt at *diskutere* ("cykle") det med hinanden

Pas også på med

Hvis der ikke er tryk på *-er*

Hvis ordet ender på *-er* uden tryk, fx *borger*, *bager*, *rapper*, *politiker*, så ender det kun på *-e* i pluralis (flertal), dvs. *borgere*, *bagere*, *rappere*, *politikere*.

Hvis der er tryk på sidste stavelse

Hvis ordet ender på *-er* eller en anden stavelse med tryk, fx *karakter*, *passager*, *frisør*, *papir*, så får det *-er* i pluralis, dvs. *karakterer*, *passagerer*, *frisører*, *papirer*.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Store og små bogstaver

Langt de fleste ord skrives med små bogstaver i almindelige danske tekster. Store bogstaver er undtagelsen. Men af og til bliver man i tvivl om det nu skal være det ene eller det andet.

Stort bogstav når der begynder noget nyt

I begyndelsen på en tekst eller et afsnit i en tekst:

! *Der var engang et lille hus på landet.*

Efter punktum, spørgsmålstegn og udråbstegn:

! *Hvor ligger det lille hus? På landet.*

Efter kolon når der kommer en helsætning efter:

! *Han indså det: Hun vidste det allerede.*

Stort bogstav i navne

Brug stort begyndelsesbogstav i proprier (egennavne). Hvis et navn består af flere ord, skal der bruges stort bogstav i alle de betydningsfulde ord i navnet. "Betydningsfulde ord" er adjektiver og substantiver.

Stort bogstav i navne:

! *Butikken hedder **B**rugsen.*

Stort bogstav i alle betydningsfulde ord i navnet:

! *Min kat hedder **P**elle **H**aleløs.*

Små bogstaver i ikke-betydningsfulde ord:

! *Leif **d**en **L**ykkelige.*

... men stort hvis det står først:

! *Cafeen hedder **D**et **B**lå **H**jørne.*

Altid med stort

I skrives altid med stort når det bruges som tiltaleord. Og det gør *De*, *Deres* og *Dem* i høflig tiltale også:

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -e
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

! Så må I godt finde jeres madpakker frem (Men jeres skal med lille j).

! Her har De Deres taske, fru Hansen.

Lille bogstav i de fleste titler

De fleste titler og stillingsbetegnelser skrives med lille begyndelsesbogstav:

! Vores lærer hedder Ove.

! Der går direktør Jensen.

Enkelte titler skrives dog med stort.

! Hendes Majestæt Dronningen.

! Deres Excellence.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Substantiver

Substantiverne (navneordene) er den største af vores ordklasser. Ca. 70 % af ordene i *Retskrivningsordbogen* er substantiver.

Substantiver kort

Substantiver er ord der betegner levende væsener, ting og begreber. De kan inddeles i fælleskønsord (de ord man kan sætte *en* foran, fx *en stol*, *stolen*) og intetkønsord (de ord man kan sætte *et* foran, fx *et bord*, *bordet*):

! kvinde, dreng, hund, demokrati, hus, bord, stol, kærlighed, barndom, bilisme, internet.

Appellativer og proprier (fællesnavne og egennavne)

Substantiver kan inddeles i **appellativer** (fællesnavne) og **proprier** (egennavne).

Appellativerne er de "almindelige" substantiver, og de skrives med små begyndelsesbogstaver:

! kat, telefon, skrivebord, buddhisme.

Proprierne er navne på personer, lande, institutioner osv., og de skrives med stort begyndelsesbogstav:

! Thomas Andersen, Danmark, Dansk Sprognævn.

Bøjning

Substantiverne kan bøjes i singularis (ental), pluralis (flertal) og i bestemt og ubestemt form. I pluralis i ubestemt form er de almindeligste endelser *-er*, *-r* eller *-e*:

! biler, plader, tømrere, huse, demokratier.

Nogle substantiver har samme form i singularis og pluralis:

! et får, flere får, en mus, flere mus.

Nogle fremmedord bøjes i pluralis med *-s*, *-a* eller *-i*:

! en mail, flere mails, et visum, flere visa, en konto, flere konti.

Ofte vil disse substantiver dog også have en dansk pluralisform:

! flere mail, flere kontoer.

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Pluralis i bestemt form har endelserne *-ne* og *-ene*:

! *stolene, fårene, chipsene, bilisterne.*

Substantiver kan bøjes i genitiv (ejefald) med endelsen *-s*:

! *stolens, mands, barndommens, demokratis, internettets.*

Sammensætninger

Man kan sætte to substantiver sammen og danne en sammensætning. Husk at sammensætninger altid skal skrives i ét ord:

! *vandhane, kaffekop, chipspose.*

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sætninger

Ord sættes sammen til sætninger. Og sætninger indeholder som minimum et verballed (udsagnsled) og som regel også et subjekt (grundled) – dvs. de to led man kan sætte bolle og kryds under.

En helsætning

– (også kaldet hovedsætning) er den sætning der kan stå mellem to punktummer. En helsætning kan stå alene.

En ledsætning

– (også kaldet bisætning) er en sætning der er led i helsætningen. En ledsætning kan ikke stå alene.

- ! Det skal understreges at rygning ikke er tilladt = helsætning (hovedsætning).
- ! at rygning ikke er tilladt = ledsætning (bisætning).

Subjekt og verballed (kryds og bolle)

Verballed (udsagnsled)

En sætning indeholder altid et verballed, dvs. et verbum (udsagnsord); det led man kan sætte bolle under. Det kan bøjes i præsens (nutid), præteritum (datid) (sæt 'jeg' foran) eller imperativ (bydemåde):

- ! Anna **elsker** at læse bøger (= præsens).
- ! De **hentede** deres knallerter i cykelskuret (= præteritum).
- ! **Hep** på dine holdkammerater (= imperativ).

Bemærk: at flere verber kan dele samme subjekt (grundled). Men der er stadig kun tale om én sætning:

- ! Han **peger** og **forklarer** og **slår** ud med armene.

Subjekt (grundled)

En sætning indeholder også altid et subjekt, dvs. det led man sætter kryds under. Man finder subjektet ved at spørge "hvem/hvad + verballedet". Subjektet kan være et substantiv (navneord) eller et pronomen (stedord):

- ! **Børnene** græd (hvem græd? = *børnene* = substantiv).
- ! **Regnen** silede ned (hvad silede? = *regnen* = substantiv).
- ! **Vi** elskede begge rockmusik (hvem elskede? = *vi* = pronomen).

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

**Dansk
Sprognævn**

I sætninger med imperativ er subjektet udeladt – det er "indbygget" i imperativen:

! **Hent** vores folder om sikker chat på biblioteket.

– har således samme funktion som

! **Du skal hente** vores folder om sikker chat på biblioteket.

Bemærk: at subjektet kan bestå af flere dele som deler det samme verbum:

! **Fodbold og musik** er meget populære fritidsinteresser.

! **Både farmor, farfar, mormor og morfar** kommer.

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Sætningsled

Sætningsled kan bestå af et ord, en gruppe ord eller en sætning. Det er vigtigt at kunne finde de forskellige sætningsled fordi du så kan se hvilke ord og hvilket indhold der hører sammen.

! Verballed (udsagnsled)	<i>Drengen spiser</i> <i>Dommeren har givet 4 point.</i>
! Subjekt (grundled)	<i>Drengen spiser</i> <i>Den lyshårede pige er højest.</i>
! Direkte objekt (genstandsled)	<i>Drengen spiser bollen</i> <i>Jeg hader stankelben med vinger.</i>
! Indirekte objekt (hensynsled)	<i>Hun gav sin kæreste nogle gode hovedtelefoner.</i>
! Prædikativ (omsagnsled)	<i>Hun hedder Anna</i> <i>Cykelstien er smal.</i>
! Adverbial (biled)	<i>I morgen har jeg fødselsdag</i> <i>Vandet er altid koldt i starten.</i>

Verballed – sæt bolle under

Verballedet udtrykker en handling. Det er det led du kan sætte *jeg* foran:

- ! *Markus har brækket armen.* (Test: *Jeg har brækket*).
- ! *Asta læser en bog.* (Test: *Jeg læser*).

Dog kan der ikke sættes *jeg* foran verballedet hvis det er bøjet i imperativ (bydeform):

- ! *Læs din bog.*

Subjekt – sæt kryds under

Subjektet er den eller det der udfører den handling som verballedet udtrykker. Du kan finde det ved at spørge med *hvem* eller *hvad*:

- ! *Drengen spiser.* (Test: *Hvem spiser*). Ordet *drengen* er subjekt.

Vær opmærksom på at en ledsætning også kan være subjekt:

- ! *At du altid er så positiv, gør mig virkelig glad.* (Test: *Hvad gør mig virkelig glad*).
- Ledsætningen *at du altid er så positiv* er subjekt.

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Direkte objekt – sæt trekant under

Det direkte objekt er den eller det der udsættes for den handling som verballeddet udtrykker. Du kan finde det ved at spørge med *hvem* eller *hvad*:

- ! *Han fortalte **en historie**.* (Test: *Han fortalte **hvad***). Ordet *historie* er objekt.
- ! *Han fortalte **at han skulle ud at rejse**.* (Test: *Han fortalte **hvad***). Ledsætningen *at han skulle ud at rejse* er objekt.

Indirekte objekt – sæt firkant under

Det indirekte objekt er den eller det som verbalhandlingen angår, fx den der *får* eller *mister* noget. Du kan finde det ved at spørge med *hvem* eller *hvad*:

- ! *Hun gav **den hjemløse** 5 kr.* (Test: *Hun gav **hvem** noget*). *Den hjemløse* er indirekte objekt.

Prædikativ

Prædikativet siger noget om subjektets eller objektets egenskaber. Du finder det ved at spørge hvordan noget er, eller hvad *nogen/noget* hedder:

- ! *Hun lakerer sine negle **limegrønne**.* (Test: ***Hvordan** lakerer hun sine negle*). *Limegrønne* er prædikativ.
- ! *Han hedder **Viktor**.* (Test: ***Hvad** hedder han*). *Viktor* er prædikativ.

Adverbial

Adverbialer siger ofte noget om hvor og hvornår noget foregår. De kan også sige noget om betingelser, årsager og måden noget foregår på. Find adverbialet ved at spørge med *hvor*-ord, fx *hvorhenne*, *hvornår*, *hvor længe* osv. Ellers er det de ord der er tilbage når du har fundet de andre led, fx *ikke*, *aldrig*.

- ! ***Bagefter** sprang hun op.* (Test: ***Hvornår** sprang hun op*). Ordet *bagefter* er adverbial.
- ! ***Da han kom løbende ind ad døren**, sprang hun op.* Ledsætningen *da han kom løbende ind ad døren* er adverbial.

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

-t eller -de?

Hedder det *væggene blev malet* eller *væggene blev maledede*? Præteritum participium (kort tillægsform) er en bøjningsform af verber, fx *spist*, *pudset*, *spiste*, *pudsede*, men når et participium bruges som adjektiv i pluralis (tillægsord i flertal), kan man komme i tvivl om endelsen. Her kan du læse om hvilken form du skal vælge.

Handling

Man bøjer ikke participiet i pluralis, men bruger *t*-formen, når man betegner en handling eller et handlingsforløb:

- ❗ *Bilerne blev lejet.*
- ❗ *Væggene bliver malet.*

Hvis du kan indsætte et *blevet* eller tilføje et *af* + en person, skal du altså normalt bruge *t*-formen:

- ❗ *Nu er koderne igen ændret (= ... igen blevet ændret).*
- ❗ *Koderne er ændret (= ... ændret af hendes mor).*

Tilstand eller egenskab

Man bøjer participiet og bruger *e*- eller *de*-formen når man betegner en tilstand eller egenskab:

- ❗ *Bukserne er meget slidte.*
- ❗ *De unge var irriterede.*

Hvis du kan indsætte *meget*, *ret*, *totalt*, *smadder*-, *død*- eller en anden gradsangivelse, skal du altså normalt bruge *e*-formen eller *de*-formen:

- ❗ *Hans øjne var slørede (fx Hans øjne var ret slørede).*
- ❗ *Deres argumenter var afbalancerede (fx Deres argumenter var særdeles afbalancerede).*

Hvis det er svært at afgøre om sætningen betegner en handling eller en tilstand, kan man normalt bruge begge former. I de tilfælde er *t*-formen dog mest almindelig:

- ❗ *De tre porscher var lejet (eller lejede).*
- ❗ *Nødderne er hakket (eller hakkede).*

T-formen er også almindelig når præteritum participium indgår i en hyppig fast forbindelse med en præposition (et forholdsord):

- ❗ *Vi var irriteret (eller irriterede) over hende*
- ❗ *De var indstillet (eller indstillede) på at blive ved.*
- ❗ *De var allesammen interesseret (eller interesserede) i at se den nye træner.*

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -e
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

**Dansk
Sprognævn**

HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk

Verber

Verber (udsagnsord) fortæller at nogen gør noget (*løber, leger*), at noget sker (*synker, eksploderer*), og at nogen eller noget er i en bestemt tilstand (*bor, frygter*).

Sådan opfører verber sig

Infinitiv (navnemåde)

– er verbets grundform og den form der står som opslagsord i *Retskrivningsordbogen*. Sæt et *at* foran verbet for at finde infinitivformen:

! (at) kysse, bo, spise, sms'e, elske, cykle.

Imperativ (bydemåde)

– laver man ved at fjerne -e (eller konsonant og -e) fra grundformen:

! kys, bo, spis, sms, elsk, cykl.

Præsens (nutid)

– laver man ved at sætte et -r på grundformen, fx kysse-r. Sæt *jeg* foran verbet for at finde præsensformen:

! kysser, bor, spiser, sms'er, elsker, cykler.

Præteritum (datid)

– laver man ved at sætte -(e)de på grundformen eller -te på imperativformen. Sæt *jeg* foran verbet for at finde præteritumformen:

! kyssede, boede, spiste.

Enkelte verber omdannes i datid, og nogle har ingen endelse:

! sagde, bragte, gik, stod.

Passiv (lideform)

– laver man ved at sætte et -s på infinitivformen eller præteritumsformen:

! de køres (dvs. 'de bliver kørt').

! de kørttes (dvs. 'de blev kørt').

Sproghjælp

retskrivning sb., -en, -er, i
sms. retskrivnings-, fx ret-
skrivningssystem.
retslig (el. retlig) adj., -t
retslæge sb., -en, -er
retslægeråd sb., -et, rets-
lægeråd, bf. pl. -ene.

Dansk Sprognævn

Bemærk: Det er almindeligt at lave passiv med *blive*, *blev*, fx *hunden blev fodret*.

Præteritum participium (kort tillægsform)

– laver man ved at sætte *-t* på grundformen eller *-et* på imperativformen:

! *kysset, boet, spist, sms'et, elsket.*

Når participiet står efter et hjælpeverbum, bøjes det ikke:

! *Han er kørt* (er er hjælpeverbum).

! *Han var gået* (var er hjælpeverbum).

! *Hun har løbet fem kilometer i dag* (har er hjælpeverbum).

! *Hun havde tabt sin hat* (havde er hjælpeverbum).

Når præteritum participium bruges som adjektiv (tillægsord), bøjes det:

! *Han fandt den tabte hat.*

Præsens participium (lang tillægsform)

– laver man ved at sætte *-ende* på imperativformen:

! *kyssende, boende, spisende, sms'ende, elskende, cyklende.*

i HVIS DU VIL VIDE MERE

- Hent "Sproghjælp" som app i App Store og på Google Play
- Find links og læs mere på sproget.dk